

Kartlegging av norske internatskoler i utlandet drevet av Misjonssambandet

Bakgrunn

Det har over tid kommet frem historier om omsorgssvikt og andre kritikkverdige forhold ved private internatskoler i utlandet drevet av misjonsorganisasjonene. I desember 2023 ble det etablert en støttegruppe for misjonsbarn som opplevde omsorgssvikt og urett i barndommen («Sendt bort»). Kunnskapsdepartementet har i 2024 foretatt en kartlegging av hva som har vært statens rolle overfor Misjonssambandets internatskoler i utlandet. Departementet har blant annet undersøkt om det er gjennomført statlige tilsyn med, og gitt statlige tilskudd til, skolene i perioden fra 1970 og frem til 2010, da det siste internatet ble lagt ned. Dette arbeidet er nå slutført i departementet.

Kunnskapsministeren svarte i februar 2024 på et spørsmål til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Abid Raja. I svaret het det:

«Jeg er opptatt av å få kartlagt hva som har vært statens rolle og få fakta på bordet. Målet med de undersøkelsene som jeg nå har tatt initiativ til, er i første omgang å kartlegge om det er gjennomført statlige tilsyn med internatskoler drevet av Misjonssambandet, og om det er gitt statlige tilskudd til disse skolene.»

Dette er bakgrunnen for den kartleggingen som er foretatt.

Rammer for kartleggingen

Kartleggingen er gjennomført innenfor følgende rammer:

- Kartleggingen går tilbake til 1970, da den første loven om tilskudd til private skoler ble vedtatt og trådte i kraft.
- Temaet for undersøkelsene har vært om det er gjennomført statlige tilsyn med internatskoler drevet av Misjonssambandet, og om det er gitt statlige tilskudd til disse skolene.

Oversikt over Misjonssambandets internatskoler i utlandet

Misjonssambandet har i ulike perioder fra 1972 til 2010 hatt 7 godkjente private skoler i utlandet med internat. Hovedtyngden av internatvirksomheten fant sted på 1970-, 1980- og 1990-tallet. Et par av skolene etablerte internater allerede på 1950-tallet, da skolene drev sin virksomhet utenfor privatskoleloven. Den norske skolen i Etiopia hadde internat helt frem til 2010, da skolen ble lagt ned. Norwegian Community School i Kenya, som fortsatt er i drift, hadde internat frem til 2006.

Misjonssambandets godkjente norske skoler i utlandet med internat

Skole	Opprettet	Godkjent	Internat
Den norske skolen, Etiopia Internat lagt ned for 1.-4. klasse Skolen lagt ned 31.12.2010	1955	1972-2010	1955-2010 1993
Norwegian Community School, Kenya Internat lagt ned for 1.-4. klasse Internat lagt ned Skolen er fortsatt i drift	1978	1979-	1978-2006 1993 2006
Den norske skolen i Bolivia Internat lagt ned for 1.-4. klasse Internat lagt ned for mellomtrinn Internat lagt ned for ungdomsskolen Skolen lagt ned sommeren 2013	1988	1989-2013	1988-1994 1991 1994 2000
Den norske skolen i Peru Internat lagt ned Skolen lagt ned 31.07.2016	1986	1988-2016	1986-1992 1992
Den norske skolen i Elfenbenskysten Godkjenning utløpt 2003 pga. uroligheter i landet og synkende elevtall	1989	2000-2003	1989-1993
Den norske skolen i Japan Eiere: Misjonssambandet, Misjonsselskapet, Frikirken Internat lagt ned for 1.-3. klasse Internat lagt ned Skolen lagt ned sommeren 2005	1955	1972-2005	1955-2000 1995 2000
Den norske skolen på Taiwan Eiere: Misjonssambandet, Misjonsselskapet, Frikirken, Misjonsalliansen Skolen lagt ned sommeren 1993	1975	1973-1993	1975-1993

Kilde: Misjonssambandet

Regelverket knyttet til private skolers internatdrift

Siden den første privatskoleloven av 1970 har det ikke på noe tidspunkt vært obligatorisk for godkjente skoler å tilby internat. Det fulgte imidlertid av § 3 i lov om tilskudd til private skoler av 1970 at den enkelte skoles styre skulle gi reglement for driften av et eventuelt internat som er knyttet til skolen, og at dette reglementet skulle godkjennes av departementet.

Etter § 18 i privatskoleloven av 1985 skulle styret ved skolen fastsette reglement ved et eventuelt internat knyttet til skolen. Det var ingen regler om godkjenning av reglement.

Fra 1. oktober 2003 ble privatskoleloven erstattet av lov om frittstående skoler (friskoleloven). Etter § 1-4 i friskoleloven av 2003 het det: «*Skolen kan ikkje drive anna verksemd enn skole i samsvar med denne lova. Skolen kan likevel drive internat og skolefritidsordning som er knytte til den enkelte skolen.*» I forarbeidene til 2003-loven var det presisert at drift av internat ikke skal anses som del av skolevirksomheten, jf. Ot.prp.nr.80 (2002-2003). Dersom skolen hadde internat var det opp til eieren av internatet å avgjøre hvem som skal fastsette eventuelt reglement og instruks for internatet.

Med virkning fra 1. desember 2004 ble bestemmelsen om at skolen kan drive internat og skolefritidsordning som er knyttet til den enkelte skolen, erstattet med en bestemmelse om at departementet etter søknad kan godkjenne at skoler driver tilleggsvirksomhet som er nært knyttet til skolevirksomheten og som utgjør ein mindre del av den totale virksomheten (som f.eks. internat).

Med virkning fra 1. august 2015 ble det tatt inn i loven en bestemmelse om at departementet gjennom forskrift eller enkeltvedtak kan tillate ulike typer tilleggsvirksomhet som er nært knyttet til skolevirksomheten og som utgjør en mindre del av den totale virksomheten. Det følger av økonomiforskrift til privatskolelova § 7-1 bokstav b at skolene kan drive internat for elever ved skolen uten særskilt søknad om dette.

Finansiering av internatdriften

Etter dagens regelverk er internatdrift å regne som tilleggsvirksomhet, og skal være selvfinansierende. Statstilskudd og skolepenger kan ikke brukes til å finansiere tilleggsvirksomheter, jf. økonomiforskriften § 6-1.

Privatskoleloven har helt siden 1970 hatt en bestemmelse om at alle offentlige tilskudd skal komme elevene til gode. Med virkning fra 1. januar 2007 ble det presisert i økonomiforskrift til privatskoleloven at statstilskudd og skolepenger ikke kan benyttes til å dekke drift eller underskudd i tilleggsvirksomheter.

Tilsyn med skolene

Ansvar for å føre tilsyn med godkjente private skoler, har siden 2009 ligget hos Utdanningsdirektoratet. Før den tid lå ansvaret for å føre tilsyn med norske skoler *i utlandet* hos skoledirektøren i Oslo og Akershus (frem til 1992) og deretter hos Statens utdanningskontor i Oslo og Akershus (frem til 2002 da dette kontoret ble innlemmet i fylkesmannen i Oslo og Akershus, senere Statsforvalteren i Oslo og Akershus).

Statsforvalteren i Oslo og Akershus har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet gått gjennom historiske arkiver og søkt etter dokumentasjon om eventuelle tilsyn.

Oppsummert heter det i tilbakemeldingene fra statsforvalteren:

- Fra 1970 til 1983: Skoledirektørens tilsyn med skolene i utlandet ble utført gjennom fortløpende oppfølging av skolene. Oppfølgingen var i all hovedsak skriftlig, men det ble også gjennomført noen få besøk ved skolene. Tilsynet har ikke på noe tidspunkt omfattet skolenes internater. I referater og rapporter fra

skolene fremkommer det enkelte opplysninger om internatene, primært knyttet til kapasitet, personalsituasjon, lokaler og fritidsaktiviteter for barna. I korrespondanse mellom skolene og skoledirektøren er «tilskudd til internatdrift» nevnt. Det var departementet som hadde ansvar for eventuelle tilskudd til internat.

- Fra 1983 til 1994: Skolene i utlandet har i denne perioden i all hovedsak fått samme type løpende oppfølging som tidligere år. Skolene fikk tette oppfølging i forbindelse med revisjon av Mønsterplanen for grunnskolen i 1987. Når det gjelder tilskudd har praksis vært at skoledirektøren/utdanningskontoret godkjente rammetimer, og at dette var grunnlaget for departementets beregning og utbetaling av tilskudd til skolene. I vedtakene om tilskudd fremkom det at departementet og Riksrevisjonen kunne kontrollere at tilskuddene ble benyttet som forutsatt.
- Fra 1994 til 2009: Det ble gjennomført enkelte tilsyn med Misjonssambandets utenlandsskoler knyttet til temaer som forvaltningsrutiner, spesialundervisning, arbeidsmiljø, elevenes rettigheter og plikter, bestemmelser om skolens styre, ordensreglement mv., men dette var først i perioden etter at internatene var lagt ned.

Departementet kan ikke, ut fra de opplysninger vi har mottatt fra statsforvalteren, se at det noen gang er gjennomført statlig tilsyn med internatdelen av skolene. Dette må sees i sammenheng med at internatene har vært et frivillig tilbud, og ikke en del av skole-/opplæringsvirksomheten.

Regelverket knyttet til statstilskudd for norske privatskoler i utlandet

Privatskoleloven av 1970 åpnet for offentlig finansiering av private skoler. Tilskudd til norske folkeskoler (grunnskoler) for norsk barn i utlandet var spesifisert i § 18, tilskuddsregel nr. 8, som slo fast at skolene fikk statstilskudd beregnet etter gjeldende regler for offentlige skoler. Loven hadde ingen bestemmelse om tilskudd til skoleskyss eller internatdrift/innlosjering.

I privatskoleloven av 1985, § 26 om offentlige tilskudd, står det følgende om tilskudd til utenlandsskolene: «*Skulane får statstilskot med 85 pst av vanlege driftsutgifter til all godkjend undervisning som går inn under lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). Utgifter til pensjonsinnskot skal likevel innarbeidast i tilskotsgrunnlaget slik at tilskota dekkjer 100 pst av gjennomsnittlege utgifter til pensjonsinnskot i offentlege skular. Tilskotsgrunnlaget vert fastsett av Stortinget. Tilskotet vert knytt til ein normalsats pr elev særskilt for barnesteget og ungdomsteget rekna ut for grunnskular i Noreg, jamfør tilskotsregel nr. 7.*» De norske grunnskolene i utlandet hadde også krav på statstilskudd med 85 pst. til skyss og innlosjering, og departementet skulle gi regler om utregning av skyssavstand og utgiftsgrunnlag for skyss og innlosjering.

Friskoleloven av 2003 videreførte bestemmelsen om at tilskuddet til utenlandsskolene skulle tilsvare 85 pst. av et tilskuddsgrunnlag basert på driftsutgifter i offentlig skole, og at skolene skulle få tilskudd til skyss og innlosjering.

I privatskoleloven av 2007 § 6-1 første ledd står det at: «*Godkjende skolar får statstilskot til godkjend opplæring med 85 prosent av eit tilskotsgrunnlag per elev. Til grunn for tilskotsgrunnlaget ligg gjennomsnittlege driftsutgifter per elev i den offentlege skolen.*»

Tilskotsgrunnlaget blir korrigert for utgifter som den offentlige skolen har, men som ikke skal inngå i tilskotsgrunnlaget. Tilskotsgrunnlaget blir rekna ut særskilt for barnesteget, ungdomsteget og dei ulike utdanningsprogramma i vidaregåande opplæring.»

Bestemmelsen gjelder godkjente private grunnskoler (i Norge og i utlandet). Det var ikke spesifisert egne tilskudsregler for utenlandsskoler i 2007-loven. I 2007-loven gjaldt ikke lenger reglene om skoleskyss for elever ved norske skoler i utlandet.

Statstilskudd

Det følger av dette at godkjente norske utenlandsskoler har hatt krav på og mottatt statstilskudd siden 1970. Både privatskoleloven av 1985 og friskoleloven av 2003 spesifiserer at utenlandsskolene også kunne få tilskudd til skoleskyss og innlosjering med 85 pst. av en sats. Departementet har ved søk i gamle arkiver gått gjennom tilgjengelige og relevante dokumenter for de aktuelle skolene, og finner dokumentasjon som tyder på at samtlige av de syv aktuelle skolene har vært godkjent for statstilskudd på ulike tidspunkt i den aktuelle perioden.

Ut fra dokumentgjennomgangen legger vi til grunn at begrepet «innlosjering» i relasjon til utenlandsskolene også har innbefattet internatdrift. Vi har funnet eksempler på søknader om tilskudd til skyss og innlosjering, samt anvisninger om utbetaling av slikt tilskudd. Vi har imidlertid ikke fullstendig oversikt over hvilke skoler som har fått, ev. hvor mye skolene har fått, i tilskudd til internatdrift. Det er likevel sannsynlig at staten har bidratt til å finansiere deler av internatdriften ved enkelte skoler på ulike tidspunkt i den aktuelle perioden.

Oppsummering

Departementet legger til grunn som sannsynlig at det har forekommet omsorgssvikt og overgrep ved internatene til godkjente private skoler i utlandet drevet av Misjonssambandet. Vi baserer dette på den samlede beskrivelsen som over tid har kommet frem, sist gjennom støttegruppen Sendt bort. Vi viser også til den såkalte IRIS-rapporten fra 2009. De beskrevne forholdene skriver seg i hovedsak fra 1970-, 1980- og 1990-tallet. Det siste internatet ble lagt ned i 2010. De forholdene som er omtalt har funnet sted på internatene, og departementet kan ikke se at det er reist påstander om kritikkverdige forhold knyttet til den undervisningen som ble gitt ved de aktuelle skolene.

Våre undersøkelser viser at det er gjennomført noe statlig tilsyn og oppfølging med de norske utenlandsskolene, men at denne oppfølgingen kun har rettet seg mot skoledriften – ikke internatdriften. Undersøkelsene viser videre at det er gitt tilskudd til skolene i de periodene de har hatt godkjenning etter privatskoleloven. Tilskuddet er gitt etter de tilskudsreglene som har fremgått av lovene i det aktuelle tidsrom.

Vi har ikke funnet informasjon som tilsier at staten var kjent med de kritikkverdige forhold som har kommet frem i ettertid.